

WAAR MOET DAT HEEN? DAARHEEN ...! KBO-Noord-Holland, themabijeenkomst op woensdag 3 mei te Heiloo.

Jurjen Beumer

Bij de vele veranderingen die oude(re) mensen hebben moeten meemaken hoort ook de komst van nieuwe Nederlanders. Mijn moeder is 90. Ga maar eens na hoeveel er in die jaren veranderd is, het is niet bij te houden. Enkele concrete voorbeelden. Van géén telefoon toen tot het internet nú. Van iedereen hoorde bij een kerk tot de grote leegloop nu; de eigen kinderen hebben heel vaak afgehaakt en de kleinkinderen dan, weten ze nog waar over het gaat in het geloof? En dan ook nog de Islam erbij, al die moslims; waar moet dat heen? Ik praat vaak met mijn moeder over deze supersnelle ontwikkelingen, nog nooit in de menselijke geschiedenis ging het zo snel .. niet bij te houden! Daar komt nog bij, dat er ook een heel nieuwe generatie ontstaan is, de generatie van de héél oude mensen, de negentigers en ouder, en dat gaat maar door. Niet bij te houden. Je hebt op dit moment, als ik het goed zie, drie soorten ouderen: de net-ouderen vanaf ongeveer 65, daarna de middelbare ouderen tot eind zeventig, begin tachtig en de heel oude 'bejaarden' van half tachtig en daarboven. Conclusie: wie vroeger bejaard was is nu nog maar net oud. Ik begin niet voor niets met het thema oud-zijn en oud-worden. Ik wil graag dat ouderen niet in de marge van de samenleving vertoeven (of zich daarheen laten wegdrukken), maar er midden in staan. Ik wil graag dat ouderen volop meedoen en meedenken aan de nieuwe vraagstukken van de samenleving vanuit hun eigen expertise en levenservaring, én vanuit hun geloof.

Waar moet dat heen? Daar gaan we het over hebben. Daarom terug naar mijn begin-zin: *Bij de vele veranderingen die oude(re) mensen hebben moeten meemaken hoort ook de komst van nieuwe Nederlanders.* 'Nieuwe Nederlanders': dat klinkt al anders dan 'dié Turken of dié Marokkanen'. Ons taalgebruik kan respect tot uitdrukking brengen. Respect, mooi woord, letterlijk betekent het 'opnieuw zien', elkaar opnieuw in de ogen kijken of hier nog aan beginnen. Omgekeerd trouwens ook: nieuwkomers tonen ook respect voor het land waar ze nu wonen, ze behandelen vrouwen en homoseksuele mensen zoals we hier gewend zijn, met respect. Respect moet je leren, respect is een leerschool en een oefenplaats. De kerk én de moskee zijn zulke oefenplaatsen als het goed is. Omdat in de kerk en in de moskee over liefde wordt gesproken en over een God die van mensen houdt en gerechtigheid wil.

De geruisloze start van een luidruchtig thema

In de tijd die achter ons ligt en waarin we oud of ouder zijn geworden wil ik twee bewegingen terughalen. Ze lopen, zo we zullen zien, parallel op met elkaar.

De eerste beweging is de komst van de nieuwe Nederlanders, de allochtonen, of zo ze toen heetten, de gastarbeiders. Hun komst ging *geruisloos* en het bleef een hele tijd stil rond deze nieuwkomers, ze waren er wel, maar we hadden er nauwelijks weet van, laat staan last, tenzij je als Nederlander al in een buurt woonde waar zij kwamen. Een kennis van mij heeft een proefschrift geschreven over deze eerste tijden in oude Rotterdamse stadswijken. Hadden we (de overheden en allerlei instanties) maar beter gekeken en geluisterd. Men dacht aan terugkeer en hield nauwelijks rekening met een blijvende migratie.

Het geruisloze gaat stapje voor stapje over in *luidruchtigheid* van de tweede en derde generatie. Deze jonge mensen spreken goed Nederlands én nemen de kloof waar tussen hun ouders en de oorspronkelijke Nederlanders. Ook ontdekken ze dat ze zelf vaak minder kansen hebben dan 'gewone' Nederlandse jongelui.

De grote vragen van veel jonge Nederlandse mensen van buitenlandse afkomst cirkelen rond het thema 'identiteit'. Wie ben ik?, wat doe ik hier eigenlijk? hoe zien de autochtonen me eigenlijk? Mijn

land van oorsprong, wat heb ik daar (nog) mee? Vooral de zoekende puber die deze vragen begint te stellen, zoals iedere puber, kan in een crisis komen. Identiteit en puberteit, ze horen samen, maar als ze geen bodem vinden wordt het drijfzand. Veel jongeren van niet-Nederlandse afkomst bevinden zich in het drijfzand.

En let op wat nu gebeurt! De drenkeling zoekt en vindt: dáár is een helpende hand, daar is mijn godsdienst die mij uitredding geeft én een echt identiteit. De reddingsboei die de godsdienst is kán een gevaarlijk en explosief mengsel worden in handen van fanatici, in de handen van hen die de radeloze jongeren ronselen. Het getuigenis van Samir A., de moordenaar van Theo van Gogh, is een bewijs van godsdienstwaanzin van een gehersenspoelde, wanhopige maar gevaarlijke jongere.

Moslimcultuur en identiteit

Dan de tweede beweging: het betreft hier de wereldwijde ontwikkelingen. We zullen zien dat nationale én locale gebeurtenissen - de dingen die ik net zei - hier verband mee houden.

Ik doel op de val van de Muur in Berlijn in 1989. De tegenstelling Oost - West maakt plaats voor de tegenstelling Arabische wereld - westerse wereld. Velen hadden al gezegd en voorspeld dat deze tegenstelling al ónder de tegenstelling oost-west broeide. Al gauw escaleert het: twee keer een Golfoorlog, het drama Kosovo, wrede dictators in de Arabische landen.

Ook hier speelt 'identiteit' een rol, t.w. de identiteit van de Islam. Nota bene, de in de ogen van moslims allerbeste godsdienst met de eens zo grote moslim-cultuur (denk aan Andalusië in Spanje, de Moorse cultuur) heeft in de moderne tijd niet die voorspoed en welvaart kunnen brengen die men in het Westen heeft behaald. Corruptie en armoede, wrede machthebbers en verpolitiekte religieuze leiders maken de dienst uit, de zachte en humane van de Islam raken ondergesneeuwd.

En let op wat nu gebeurt! O wee, daar is een helpende hand, daar is mijn godsdienst die mij uitredding geeft én een echt identiteit. De reddingsboei die de godsdienst is kán een gevaarlijk en explosief mengsel worden in handen van fanatici, in de handen van de Bin Ladens en Al Quaeda. De herhaalde oproepen van Bin Laden op de tv is een bewijs van een misbruikte godsdienst, een moordlustig wapen in plaats van een troostende hand. We zien fanatisme en fundamentalisme, we worden bang van al die beelden op de tv. Waar moet het heen?

Een wereld in verwarring en angst

De komst van de Turken en de Marokkanen ging in het begin *geruisloos*, zei ik zoeven. Met de tweede generatie werd het *luidruchtiger*. Maar dan opeens oorverdovende knallen, vuur, rook, slachtoffers, *de hel breekt los*. Het is negen september 2001, nine eleven!

Waar moet dat heen? We worden nog banger. Bij de ouderen onder ons komen de beelden van de Tweede Wereldoorlog weer boven.

De president van de VS zet alles op scherp door met zijn 'war on terrorism' Irak binnen te vallen. Hij gooit een brandende lucifer in een vat benzine. De wereld brandt en bloedt.

Het weerloze van de godsdienst

Dit alles heeft niets met godsdienst te maken. Dit alles is, zoals het steeds en altijd alles bepaalt - het zijn de politieke spelletjes van de machthebbers, waarbij macht, grootheidswaan en onbezonnenheid de hoofdrol spelen.

Dit alles heeft niets met godsdienst te maken. Dit alles heeft ook weer álles met godsdienst te maken. Omdat het de zwakte van elke godsdienst is dat ze misbruikt kan worden. Elke ketter heeft zijn letter. Uit elk heilig boek kun je teksten aaneen rijgen (en daarmee uit de context trekken) waarmee je jouw vijanden kunt vernietigen. Elke heilig boek heeft zogenaamde struikelteksten waarmee vrouwen achtergesteld kunnen worden, homo's verbrand en dictators in het zadel geholpen. Deze zwakte van de godsdienst is vreselijk ... en de godsdienst heeft geen verweer.

Weerloos liggen de teksten klaar om misbruikt te worden: 'Allah is groot' in de mond van Saddam Hoessein en 'God zij met ons' in de mond van Bush werkt vernietigend. Waar gaat het heen God, quo vadis? U en ik, we begrijpen het niet en we begrijpen God niet.

Moet u nagaan hoeveel verantwoordelijkheid God aan zijn schepsels geeft, aan u en mij, dat we per dag, per generatie steeds opnieuw de wegen van genade mogen ontdekken, zowel in ons eigen leven als in het groot van de samenleving. Dát is pas vrijheid, dat onze zwakte - d.i. de godsdienst in mensenhanden - óók onze sterkte is. Het is de Eeuwige en Barmhartige zélf die de wereld in zijn hand heeft en nooit zal loslaten wat hij begon.

De ethiek van het godsdienstgesprek

Vanuit deze geloofsvisie zijn alle mensen familie van elkaar. Het is deze ethiek die de ontmoeting met de anders godsdiensten gestalte geeft. Dit bindt ook christendom en islam (het thema van deze dag). Samen met het jodendom zijn ze nog meer familie omdat ze van Abraham afstammen, de drie abrahamitische religies. Als deze drie met elkaar overhoop liggen, of nog erger, naar het leven staan, dan worden de eigen bronnen (thora, evangelie en koran) vervuild die spreken van sjalom en salem, van liefde en geluk voor alle mensen.

Praktisch krijgt de ontmoeting vorm in onze steden en plaatsen. Vanuit Stem in de Stad, ons werk in Haarlem, zou ik u daar heel veel over kunnen vertellen. Reflectie - nadenken over de relatie christendom - islam, zoals wij hier vanmorgen doen is nodig, maar in het praktische werk van de concrete ontmoeting krijgt het vorm. Ik hoop zo dat dit soort dagen daartoe een uitnodiging zijn. De angst van 'waar gaat dat heen?' wordt overwonnen door te kijken in het gelaat van de onbekende ander. We ontdekken, ook hij of zij is een kind van de ene God, een broeder of zuster van onze reisgenoot Christus. Laatst zag ik in een droom Jezus en Mohammed samen aan tafel zitten, Mozes had ze uitgenodigd. Natuurlijk, er zijn de rotzakken en de verpesters, de fanaten en de religieuze criminelen, maar ze leggen het af tegen de weerloze overmacht van de liefde. Dáár gaat het heen, dat visioen volgen we.

Dr. J.J. Beumer is pastor en directeur van Stem in de Stad, een oecumenisch diaconaal centrum in de binnenstad van Haarlem. Hij is tevens auteur van een groot aantal boeken op het gebied van spiritualiteit en sociaal engagement, waaronder: Onrustig zoeken naar God. De spiritualiteit van Henri Nouwen / Als de dag ontwaakt / Vrede en Alle Goeds / De spiritualiteit van het gewone leven /
jjbeumer@antenna.nl